

ROK 1989

Úvod

„Kysuca, Kysuca, voda studená!
Ani ma hlávka nebolí,
ani ma srdce nebolí,
ani ma život nebolí,
veď už nie je iba hrbou kamenia.“

Tieto pekné verše z básne Kysuce nám napomínajú, že Kysuce, kedysi biedny a zbedačený kraj rastie do krásy, oživa, buduje sa. Veľa prívlastkov mal tento čarokrásny kraj v minulosti, ale pre okolie bol krajom drotárov, krajom biedy, hladu a utrpenia. I naša obec sa rok čo rok mení. Pribúdajú rodinné domy, obchody, cesty. Čoraz menej našich obyvateľov dochádza za prácou do Čiech mimo okres. Pracovné príležitosti sú i v našej obci.

Opis obce

Celé územie Kysúc patrí do povodia rieky Váh, do ktorej sa vlieva rieka Kysuca. Jej hlavnými prítokmi sú rieky Bystrica a Čerňanka, po brehoch ktorej sa rozprestiera naša obec. Priemerný ročný prietok je 17,2 m³/s. Maximálne prietoky sú na jar, keď sa z okolitých vrchov topí sneh a minimálne prietoky sú v lete a na jeseň. V obci ako i na celých Kysuciach je počas roka veľký počet zrážok, čo je ovplyvnené i vysokým podielom zalesnenej plochy. Veľkým problémom je nevyrovnanosť prietoku, čo sa prejavuje i v našej obci negatívne.

V tomto roku v letnom období, kedy boli búrky s väčším množstvom zrážok sa rieka rozvodnila a zatopila mosty u Janka, Katroka, Cyprichov a v Zátkoch zatopila rodinný dom Šušku, Kubištu, Jurčaka a niektoré časti novopostaveného motorestu. Pôdny kryt prevažne tvoria hnedá a piesočnatá pôda. Horská pôda je prevažne kamenitá. Pre roľnícky spôsob hospodárenia na Kysuciach nie sú priaznivé podmienky. Väčšiu časť úrodnej pôdy obhospodaruje JRD. Pôda je vo veľkých lánoch, čím dochádza k zosuvom pôdy. U nás sa pestovali i tento rok zemiaky a raž.

Klimatický patrí naša obec medzi tie, ktoré majú počas roka málo slnečných dní, iba 38 a zima je tuna dlhšie ako v iných častiach okresu. Ovzdušie patrí medzi najčistejšie v republike, ale je i ovplyvňované exhalátmi z trineckých závodov ako i z časti z Poľska. V našej obci priamo znečisťuje ovzdušie i vodný tok mliekareň, ktorá spaľuje čierne uhlie. Často sa nad našou obcou rozlieha hustá hmla. Klíma bola tento rok charakteristická i tým, že zima bola veľmi mierna a snehová pokrývka veľmi malá. Prevládalo skôr jarné počasie.

Životná úroveň sa zvyšuje. Pribúdajú nové rodinné domy s celkovou vybavenosťou. Veľa pozornosti sa venovalo životnému prostrediu. Boli odvezené skládky z brehov rieky. Boli zabezpečené kontajneri. Ľudia si začali uvedomovať, že príroda je pre život dôležitá, a záleží len na nás, ako ju zanecháme deťom.

Obyvateľstvo

K 31.12.1989 mala naša obec 3325 obyvateľov. Oproti minulému roku klesol počet obyvateľov a to najmä z toho dôvodu, že sa sťahujú do miest. V tomto roku sa narodilo 61 detí. Najviac zamestnaných občanov je v priemysle, asi 50%. U nás je zamestnaných i veľa žien a to najmä v závode Slovena, ZVL, Tatra a Okrasa. V roku 1989 bolo uzatvorených 28 manželstiev. Rozvedené boli 3 páry.

V našej obci sa v poslednom období začali objavovať i cudzie priezviská, pretože sa tu ženia i mladí z druhých krajov. V minulosti sa manželstva uzatvárali v rámci dediny a prevažovali mená ako Cyprich, Strýček, Jurišta, Kulla, Kubalík, Krella, Šuška, Kubišta, Dej. Z cudzích priezvisk do matriky pribudli cudzie mená ako Bobčák, Urbaník, Sáček, Heglas, Dorotka, Holienčík, Gorzolka, Nagy. V roku 1989 zomrelo 28 našich obyvateľov. Medzi najstaršie žijúce obyvateľky patrí Rozália Kubicová zo Závrsia, ktorá oslávila 96 narodeniny.

Politická situácia

V oblasti politického života sa naša spoločnosť uberala cestou budovania socializmu, až 17. november sa stal medzníkom vo vývoji. 17. novembra sa konala v Prahe demonštrácia študentov, ktorá bola potlačená ozbrojenou zložkou. Týmto dňom sa začali zmeny v politickom živote, ktorým sa nevyhla ani naša obec. Začali sa vytvárať nové politické strany a hnutia. V Obci vznikli Verejnosť proti násiliu, na čele ktorej stál Cyprich Stanislav, Kubalík Eduard a Liščák Marek. V decembri bol vytvorený i klub Kresťanskodemokratického hnutia, ktorý viedli občania Štefan Strýček, Stráňava Ján, Švancár Pavol. Boli konané mítingy a verejné zhromaždenia. Z celého počtu 34 poslancov MNV bolo vymenených 20 poslancov. Do konca roku neboli vymenení žiadni predstavitelia obce. Niektoré zložky Národného frontu prestali pracovať.

Hospodárenie MNV

Príjmy:	Rozpočet – 1 995 000,-- Kčs	Skutočnosť – 5 263 636,09 Kčs
Výdavky:	Rozpočet – 1 995 000,-- Kčs	Skutočnosť – 5 182 755,29 Kčs

Príjmy z činnosti RO:

vodné hospod.	4 000,--	2 751,--
strava – jedálne	292 000,--	292 841,80
vnútorná správa	2 000,--	1 463,--
nájom za byty	40 000,--	39 180,--
MH – odvod 4% SP	80 000,--	50 930,--
stavebníctvo	27 000,--	16 554,--

Doplnkové príjmy:

poplatok od psov
daň z príjmu
prebytok SP

pokuty
sankčné postihy
cintorínske poplatky
úroky VÚB

Stav finančných prostriedkov k 31.12.1989:

Zostatok:	80 886,80
FRR	533 276,95
FCR	78 195,--
FZP	374 427,28

Školstvo

Základná škola

V školskom roku bolo v škole 354 žiakov, z toho na ročníkoch 1. – 4. 180 detí a na ročníkoch 5. – 8. bolo 178 žiakov, ktorí boli zaradení v 16 triedach. Pri základnej škole je zriadená školská družina, ktorú navštevujú deti v dvoch oddeleniach a bolo v nej 61 detí. Na škole pôsobilo 26 pedagogických pracovníkov, z toho dvaja nekvalifikovaní. Na ročníkoch 1. – 4. bolo 18 čistých jednotkárov a na roč. 5. – 8. bolo 56 vyznamenaných žiakov. Bola znížená jedná známka zo správania. V tomto roku bola rekonštruovaná časť školy a jej zariadenia. Riaditeľkou školy je Ďurníková Elena. V dochádzke bolo vymeškaných 14 971 vyučovacích hodín, z toho bolo 91 hodín neospravedlnených.

Materská škola

Riaditeľkou školy je Mária Kotyrová, ktorá na škole pôsobí už 25 rokov. Učí osem učiteliek a 5 nepedagogických pracovníkov je na ostatné práce. Deti sú rozdelené do štyroch tried. Bola prevedená rekonštrukcia budovy a zariadenia.

Kultúra

Knižnica

Knižný fond 10 299 kníh.

Prírastok za rok 1989 bol 449 kníh.

Počet čitateľov bol 538.

Počet výpožičiek 11 128 kníh a časopisov.

Iné akcie 38 súťaží a exkurzií.

Kružky: tanečný, rozhlasový, recitačný, folklórny, čitateľský.

Iné akcie: kurz šitia, ktorý viedla Chovaniaková Vlasta a mal 26 účastníčok, pripravených bolo 5 športových podujatí, výstavy, kultúrne programy, kultúrne stredisko pripravilo ples v požiarnej zbrojnici. Pamätnú izbu navštívilo počas roka 1175 osôb.

Obchod a cestovný ruch

Zásobovanie obchodov bolo dostatočné. Nedostatky sa vyskytli v zásobovaní zemiakmi na zimné uskladnenie.

Priemysel

Stredoslovenské mliekarne

Hlavným produktom závodu je výroba pasterizovaného mlieka, zakysanky, smotany, mliečnych dezertov a tvarohov. Menej výroba masla.

	<i>Plán</i>	<i>Skutočn.</i>	<i>Plnenie v %</i>
Nákup a výroba mlieka	1 317 000,--	1 277 883,--	97,0
Plnotučné	449 600,--	587 420,--	131,0
Polotučné	778 200,--	567 621,--	73,0
Priem. zárobok	2 854,--	2 982,--	104,5
Tržný odbyt	998 000,--	998 000,--	100,0
Bilančný zisk	534 500,--	653 413,--	122,2
Čistá produkcia	2 827 700,--	3 094 069,--	109,4

Zdravotníctvo

Pediatrická starostlivosť. Detská lekárka vyšetrila 4174 detí, preventívnych vyšetrení bolo 377 a zaočkovali 260 detí. Z infekčných chorôb sa prejavili ovčie kiahne.

Na úseku stomatológie bolo ošetrovaných 896 pacientov a 27 detí predškolského veku.

Všeobecná lekárka vyšetrila 3393 pacientov a 83 ich bolo ošetrovaných doma.

Sociálne

Uznesením vlády SR boli upravené dôchodky o 100,-- Kčs na osobu. Na náš Miestny národný výbor si 104 občanov podalo žiadosť na poskytnutie výpomoci, z toho 64 občanom bolo vyhovené. Na sociálnu výpomoc bolo poskytnutých 80 000,-- korún a boli vyplácané po 500,-- - 800,-- korún na osobu podľa výšky dôchodku. Národný výbor zabezpečil umiestnenie štyroch občanov v dome dôchodcov.

Hospodárenie Samostatnej prevádzkarne

V tomto roku evidovala prevádzka 31 zamestnancov, z toho 5 pracuje v doprave a ôsmi v stavebnej sfére. Pracovali i 24 brigádnici. Najväčšie tržby vykazovali auta.

Stav na účte k 31.12.1989 bol 1 195 953,12 korún.

Výdavky pre prácu predstavovali 250 161,50.

Zisky za rok 1989 boli 469 033,50.

Mzdy pre pracovníkov 227 030,--.

Vedúcim Samostatnej prevádzky bol Anton Bzdilík.

Zvyky

„Svadba“ – porovnanie

Svadba je jeden z vážnych životných krokov do života. Je spojený nielen s vyslovením toho zázračného slova „áno“, ale i s prípravami na hostinu. Všetko sa začína asi tri týždne pred dátumom sobáša, kedy sa po tri nedele konajú v kostole ohlášky. Tento kresťanský zvyk pretrváva dodnes. Ženích by nemal pred sobášom vidieť šaty ani závoj nevesty.

Oblečenie

Nevesta dnes: Žena sa väčšinou oblieka do bielych dlhých šiat, na hlave má závoj alebo kvet. Mala by mať na sebe aspoň jednu požičtanú vec, aby mala dobrý život. Svoje šaty by si nemala šiť sama, lebo bude mať pichľavý život.

Nevesta kedysi: Žena v minulosti mala oblečený biely ľanový kroj, „ľajbík“ bol vyšívany bledomodrými alebo ružovými hodvábnymi niťami. Na hlave mala bohato zdobený veniec, vzadu na vlasoch mala upevnenú „podvíjačku“ s dlhými farebnými stuhami. Na nohách mala čierne šité topánky.

Ženích dnes: Jednofarebný oblek, bledá košeľa, viazanka. Na kabáte má pripnutý kvet z kytice nevesty.

Ženích kedysi: Čierny ľanový klobúk, ľanový čierny oblek, biela bohato vyšívaná košeľa pestrofarebnými hodvábnymi niťami. Čierne šité topánky. Za klobúkom kvety a perá.

Družice kedysi: Kroj biely, ružový, modrý a čierny „ľajbík“ s malými ornamentmi.

Obrad

Ženích spoločne so svojou rodinou, starejším, družbami odchádza do domu nevesty. Dnes autami v minulosti na vozoch s konskými záprahmi. Boli bohato zdobené smrečkami a papierovými kvetmi a zvoncami. Svadobčania celú cestu spievali svadobné piesne. Po príchode do domu nevesty starejší pýta mladú paniu. Postupne mu vyvádzajú kuchárku, družicu a pýtajú sa či je to jeho vyvolená. Potom privedú družice nevestu oblečenú do bieleho, v rukách nesie domáci chlieb a vianočku na privítanie hostí. Ženy spievajú odobierku. Pred odchodom na sobáš mladí odpytujú a rodičia im dávajú požehnanie. Kedysi kľáčali na „fartuške“ matky nevesty. Pri odpytovaní spievali družice túto pieseň:

„Otec môj dobrý aj vy moja dobrá mať, prichodí sa mi od Vás odberať. Ďakujem Vám čo ste mi od malička dali, že ste ma radi mali a v láske vychovali. Sestry moje milé, Vám nechávam, čo som rada mala, lavičku na dvore, chodník ku vode, kadiaľ som húsky hnala. Zo srdca ľutujem každý planý skutok, ktorým som Vám spôsobila zármutok a v dobrom na mňa spomnite.“

Od roku 1950 sa začali sobáše na Národnom výbore, vznikli matriky. Pred týmto rokom boli sobáše iba v kostole.

Hostina

Po príchode od sobáša nevesta kľakla na prah domu ženích a prosila o prijatie do domu jeho rodičov:

„Očec, mamko prijmiče me za neveste.“

Keď jej dajú požehnanie vojdu dnu, hudba začne hrať a starejší prevedie prípitok novomanželom. Na hostine sa kedysi zišla celá dedina a tancovali v humnoch, ktoré boli vyzdobené. Staršie ženy sedeli na laviciach pri stene. Na stoloch mali pečené makové, tvarohové a lekvárové buchty. Podávala sa kyslá kapusta, klobása, kaša. Tí majetnejší robili „zabíjačku“. Svadba trvala asi dva dni. Na druhý deň po hostine sa nevesta sťahovala na „priženky“. Na ozdobených vozoch prevážala svoju výbavu. Dnes sú hostiny v hoteloch, sú veľmi bohaté na jedlo. Na druhý deň sú „popravky“. O polnoci nevesta odovzdáva dary ženíchovej rodine, potom odovzdávajú hostia do „čepca“. Toto sa odohráva po začepení

nevesty. Dnes sa už čepí menej. Veniec alebo závoj sa dá dole z hlavy a žene dajú čepiec biely bohato vyšívaný a vzadu upevnený „kobolkou“. Ženy a družice spievajú ťahavé piesne:
„Zbohom ostávajú mamičkine prahy, i vy kľúčky, ktorých sa dotýkali moje bledé rúčky.“

Po čepení sedela nevesta na poduške, aby mala ľahšie pôrody.

Každá svadba má svoje čaro, tie dnešné sú honosnejšie, bohatšie ale s tými z minulosti majú veľa spoločného.

Zapísala: Marta Cyprichová